

1 שו"ת בית שערים חלק יו"ד סימן תכח

מכתבו היקר קבלתי וכו' ומה ששאל אודות אחד שרוצה לנטוע אילנות ופרחים על קבר קרוביו, הנה הוא מעשה הבל ותעתועים ובורות והתדמות לעכו"ם וראוי לגעור בו בניזיפה, ומה שהביא מהאהל שעושים על קברי צדיקים, הנה התחילו בזה החסידים לעשות כן לגדוליהם ורבותיהם ומסתמא יש להם טעם בזה עפ"י נסתר אבל נ"ל בזה תרי ותלת טעמי גם עפ"י פשוטו :

ועכ"פ גם זה אין לעשות כ"א לאדם גדול וכמו שאחז"ל במגילה דף כ"ג כיון דבעי למימר עמדו יקרים וכו' בציר מיו"ד לאו אורח ארעא ופרש"י דא"כ מה הנחת למרובים וה"נ דכוותיה מה הנחת לגדולים, אבל לנטוע אילנות וציצים ופרחים דברים אשר בדין שוטים מלבם ולשון נכרים הוא דברים אשר לא שערם אבותינו ודאי יש למחות בידו והחדש אסור בכל מקום מה"ת, וה' יחינו מיומים, ויבנה ערי יהודה וירושלים ובלע המות וכו' כנפשו ונפש ידו הדושת:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל :

2 שו"ת שרידי אש חלק ב סימן קז עמוד תרצא

אם מותר לשתול פרחים על הקברים

ב"ה ט"ז מנ"א תרצ"ו ברלין
לכבוד הרב הגאון המפורסם וכו' מהרא"י ראבינאוויץ שליט"א הגאבד"ק מעמיל

וע"ד נטיעת פרחים על הקברים יעין נא כת"ר בשו"ת מלמד להועיל חלק יור"ד להגאון רד"צ הופמן ז"ל, בשם הגר"ע הילדסהיימר והגר"ר שמשון רפאל הירש ז"ל, לאסור משום חוקות הגויים ומביא שם שבעתון "איזראעליט" משנת תרנ"ט חדשי סיון ותמוז, כתבו עוד טעמים אחרים ומסיים, שאין לזוז מפסקם. והגרד"צ הופמן כותב, שהטעם לאסור מפני חוקות הגויים אינו נכון עפ"י מה שכתב הריב"ש סי' קנ"ח ומובא בד"מ סי' שצ"ג, שהליכה לבית הקברות כל בוקר מז' ימי אבלות אינו אסור משום ובחוקותיהם, אף שלקחו מנהג זה מהישמעאלים, שאין זה חוקה, שאין עושין כן אלא מפני כבוד המת כשם ששורפין על המלכים. שאם באנו לומר כן נאסור ג"כ ההספד מפני שהעכו"ם ג"כ מספדין, ומ"מ שאר הטעמים שכתבו הגאונים הנ"ל מספיקים לאסור ולא יעשה כן בישראל, עכ"ל. והנה במלמד להועיל לא הביא את הטעמים והעתון הנ"ל אינו בידי. והחרדים באשכנז אוסרים לטעת פרחים על הקברים ורק הליבראליים נוהגים כן, אבל מהם אין להביא רא' שהרי בכל מעשיהם הם הולכים בחוקות הגויים.

ואמנם אין אנו יודעים את הטעמים שבשבילם נאסרה נטיעת פרחים על הקברים. ואולי טעם האיסור הוא משום איסור הנאה של קבר, אבל זהו רק לפי שיטת הר"ר ישעי' המובא בטור וברמ"א יו"ד סי' שס"ד סע' א', שהעפר שלקחו מהקבר וחזרו ונתנו עליו אסור בהנאה משום דהוי תלוש ולבסוף חיברו. דלשיטת החולקים על הר"י אין איסור להנות מהקבר אלא אם הוא קבר של בנין, והקברים שלנו אינם של בנין. מיהו יש לפקפק באיסור זה, דהנה יש מחלוקת בין הפוסקים באילנות הנטועים על הקברים אם מותר ליהנות מפירותיהם, דעת הב"ח והש"ך בסי' שס"ח לאסור האילנות הנטועים על הקברים עצמם, ולעומתם מביאים האחרונים בשם המאירי בחידושו למגילה דבאילנות אין איסור אפילו אם עומדים על גוף הקברים. ועי' בשו"ת מהר"ם שיק יור"ד סי' שנ"ח, שהסביר טעמו של המאירי, דבאילן שעיקר יניקתו הוא ט"ז אמות אפילו בעומד על הקבר אין זה נגד כבוד המתים, לפי שידוע שאין עיקר יניקתו מכאן, משא"כ זרעים עיקר יניקתן מכאן.

והנה בשו"ע יו"ד סי' שס"ח נאמר: "בית הקברות אין נוהגים בהם קלות ראש" וכו'. ומקורו ברייתא דמגילה כ"ט, א. והרמ"א כתב: "וכ"ז אינו אלא משום כבוד המתים, ולכן אם צריך אותו לרפואה", או לצורך שמירת בית הקברות, מותר, שזהו כבוד המתים, ועי' בבאר הגולה, שהרמ"א יתיר אפילו בפירות של אילנות הנטועים על הקברים עצמם.

ולכאורה היתר זה הוא רק לשיטת המתירים תלוש ולבסוף חיברו כדעת המחבר בריש סי' שו"ת שרידי אש חלק ב סימן קח עמוד תרצב

שס"ד, שלפ"ז אין האיסור אלא משום כבוד המתים, ולפיכך מותר לצורך בית הקברות או לצורך רפואה שזהו כבוד המתים....

ונראה פשוט שאין בנטיעת פרחים זלזול למתים, שהרי הנוטעים מתכוונים לכבדם בנטיעה זו. ולפי הטעם של הר"י, שעפר הקבר אסור בהנאה, אפשר לומר שאין בנטיעת פרחים עצמה משום איסור הנאה, שהרי אין הנוטע נהנה מהפרחים עצמם. ואף שאמרו בפסחים כ"ו, א: קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה אבל איסור איכא - זהו רק במתכוין ליהנות, אבל כאן, הנוטעים את הפרחים אין מתכוונים להנות והוא בגדר לא אפשר ולא קמכוין.

ומדברי הפוסקים, שמדברים רק על פירות האילנות הנטועים על הקברים אם יש בהם איסור, משמע שאין בנטיעה עצמה משום הנאה, ומדברי המאירי במגילה יוצא שאין איסור בנטיעת אילנות, עי"ש שכתב: "וגדולי המפרשים מיחו במקומותיהם שלא לקיים

ולפי הנ"ל קשה למצוא יסוד לאסור את הפרחים, אלא שבכ"ז צדקו דברי המחמירים, כמש"כ במלמד להועיל. ואף שהגרד"צ הופמן כתב שאין לאסור מטעם חוקות הגויים, מ"מ יש לאסור מטעם האמור במשנה חולין מ"א, א: אבל עושה גומא בתוך ביתו וכו' ובשוק לא יעשה כן כדי שלא יחקה את המינים. ופירש"י: "יחזיק ידיהם בחוקותיהם. יחקה לשון חוק". ובברייתא שם: ובשוק לא יעשה כן משום שנאמר: "ובחוקותיהם לא תלכו" ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו, ופירש"י: "שמא מין הוא לעכו"ם ויבדלו מפתו ומיניו".

וגם בענין הפרחים, אף אם נאמר שאין בהם משום חוקות הגויים, מ"מ יש בזה משום חיזוק ידי האפיקורסים, שהליברלים היו הראשונים שהנהיגו מנהג זה בישראל ואם נתיר זאת נחזק בזה את ידי הליברלים.

ואף שלא מצאתי לאיסור זה יסוד בהלכה, מ"מ יש לאסור, לפי שאין זה מנהג ישראל ואינו לפי טעם היהדות ורוחה, שמדרך אחב"י להשתטח על קברי צדיקים ולהעתיר בתפילה או להשתטח על קברי אבות ולהרטיב את עפרם בדמעות, וזהו כבוד המתים שזוכרים ומזכירים אותם ועל זה נוסדה תפילת הזכרת נשמות, אבל מנהג נטיעת פרחים הוא מנהג שנשתרבב מן החוץ והוא לפי טעם הגויים, שבהם הם מעידים שהם מכבדים את המת הטמון בקבר, אבל בן ישראל אינו צריך לעדות זו, כי במעמדו על הקבר כל אבריו רועדים ולבו מתמוגג מצער, כמש"נ (קהלת ז', ב'): "והחי יתן אל - לבו".
יחיאל יעקב וויינברג

3 שו"ת יביע אומר חלק ג - יו"ד סימן כד

(י) ואנכי הוואה בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד (סי' סא), שהביא מ"ש מר זקנו הרב בשו"ת שם שלמה כת"י, אודות השאלה אם מותר לנטוע פרחים על קבר איש נכבד לנוי, והשיב לאסור מכמה טעמים. ומהם שההולך סמוך אליהם מריח ריח טוב מהשושנים, ואנן קי"ל שהקבר וכל אשר עליו אסור בהנאה. ועוד והוא העיקר שיש לאסור משום ובחוקותיהם לא תלכו, שכן דרך הגויים לעשות. ע"ש. גם בשו"ת בית שערים (חיו"ד סי' תכח) נשאל בזה, אם מותר לנטוע אילנות ופרחים על הקברות, והשיב, הנה הוא מעשה הבל ותעתועים, ומעשה בורות והתדמות לעכו"ם, והעושה כן ראוי לגעור בו בניזיפה. ע"ש. אולם לפי האמור לעיל כיון שיש בזה טעם שעושים כן לנוי ולכבוד, י"ל דליכא בהכי משום ובחוקותיהם ל"ת. +/מלואים/ ע' בס' גשר החיים ח"ב (עמוד קפה), שכ', דאע"ג דשרי מעיקר דינא, מ"מ נהגו בירושלים ת"ו ובשאר עיירות שבא"י שלא לנטוע אלא חוץ לבית - הקברות. וכן נכון. ע"ש. וע' בקובץ נועם הנ"ל שם, /ח"ב/. + וכן מצאתי הלום בשו"ת מלמד להועיל (סי' קט), שנשאל ג"כ בדיון נטיעת פרחים על הקברות, והביא מאיזה מכתבי עתים שהובאו שם פסקים מאת הגאונים ר' עזריאל הילדסהיימר ור' ש"ר הירש ומהר"ם לעהמאנן ז"ל שאוסרים פה אחד מכמה טעמים. וכתב, ומ"מ מ"ש שם טעם לאסור משום חוקות העכו"ם, לע"ד אינו נכון, לפמ"ש הריב"ש (סי' קנח), שכל שאינו חקה בלי טעם אינו אסור משום ובחוקותיהם ל"ת, ומטע"ז התיר לבקר בביה"ק כל שבעה אע"פ שכן נהגו הישמעאלים. דמה"ט נמי שורפין על המלכים. ע"ש. אלא דמ"מ יש לאסור מטעמים אחרים שכ' הגאונים הנ"ל. עכת"ד. גם הגאון הראגזובי בשו"ת צפנת פענח (סי' עד) אסר נטיעת גן ואילני סרק על בית הקברות, ואפי' במקום שאין שם קברים. וכמ"ש הראב"ד בהשגות (פ"ח מה' טומאת מת ה"ג). ע"ש. ואילו משום ובחוקותיהם ל"ת לא קאמר. (והא דתנן בטהרות (פ"ג מ"ז) תינוק שנמצא בצד ביה"ק והשושנים בידו ואין השושנים אלא במקום טומאה טהור. דתלינן באחר שנתנם לו. ומוכח שהיו נוטעים שושנים בצד הקברות. כבר תי' המנח"א שם דמיירי שגדלו מעצמם על הקברים. וע"ש.) והלום ראיתי בשו"ת מנחת יצחק ח"א (סי' לא) שנשאל ג"כ בזה והעלה לאסור גם מטעם ובחוקותיהם ל"ת. ע"ש. ואין דבריו מחוורים. והרי הוא כמבואר. ולפי דרכנו למדנו לנ"ד דלא שייכי הנך טעמי דנטיעת שושנים על הקבר, מש"ה משרא שרי להולך זר פרחים לפני הארון של המת או על גבי הארון.

(יב) המורם מכל האמור שהנהגים להניח זרי פרחים ושושנים על ארון או מטת המת (וכן לשאתם לפניו), יש להם ע"מ שיסמוכו במנהגם זה, ואין בזה משום ובחוקותיהם לא תלכו. +/מלואים/ הלום ראיתי לידידי הגר"ב זולטי שליט"א במאמרו הנכבד בקובץ נועם ח"ב (עמוד קסא) והלאה שהאריך בזה (ובענין טקס של לוייה צבאית). והעלה להחמיר עפ"ד הגר"א. ע"ש. ולפע"ד העיקר להקל בזה. זולת לההולכים בכל מנהגייהם ע"פ הגר"א. הלא"ה יש לנו סמוכין ע"פ גדולי הפוסקים שהובאו בפנים. + ובכל זאת נראה שכדאי להעיר למוסר אזנם לבל יחדשו מנהג זה בארצנו הקדושה, (ובפרט דחיישינן משום יקרא דקמאי). ובודאי שאם אומרים להם זאת בדברי חן ונועם והסברה יקבלו את דברינו ברצון. וכמ"ש על כיו"ב בשבת (לד), צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דלקבלו מניה. ומכ"ש בזמנינו זה בדורות החופש והדרור. ולפעמים מחמת מרירות לב האבלים, יתריסו נגד המוחים בידם בעוז ובתוקף, ובפרט בחשבם שמניעת דבר זה פוגע בכבוד המת, בהיות שהסכן הסכינו במנהגם זה בחוץ לארץ. ועכ"פ אם הוכיחם ולא קבלו הנח להם לישראל שיש להם ע"מ שיסמוכו. ולפי דרכנו למדנו שאינו נכון לנטוע אילנות או שושנים ופרחים בבית הקברות. ולא טוב עשו בעמם אלו העושים כן בקברות צבאיים. נטעו נוטעים וחללו את קדושת המקום. ה' הטוב יכפר בעד. והנלע"ד כתבתי.